

УДК 930. 9 (477.82): 943.8.081
<https://doi.org/10.17721/1728-2640.2017.133.2.02>

О. Волонтир, асп.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА ОСВІТА У ВОЛИНСЬКОМУ ВОЄВОДСТВІ ЗА ЧАСІВ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ

У статті досліджуються головні тенденції розвитку професійно-технічної освіти у Другій Речі Посполитій. Розглянуто причини, що спонукали польський уряд не залишати поза увагою цю сферу та водночас розпочати її реформування. Виявлено особливості нормативно-правової бази та регуляторних актів щодо професійної та технічної освіти у 1920-х і 1930-х рр. Проаналізовано структуру, особливості функціонування спеціалізованих навчальних закладів, а також показано навчальний процес, основні мотиви викладання та стан підготовки викладацького складу відповідно. Висвітлено головний зміст політики польського уряду на Волині міжвоєнного періоду стосовно професійно-технічного навчання. Розкрито роль освітньої реформи 1932 р. у створенні комплексної системи професійної та технічної освіти в тогочасній польській країні. З'ясовано місце професійної школи в освітній системі Другої Речі Посполитої. Виявлено регіональні особливості та значимість професійної освіти для культурно-освітнього розвитку місцевого населення. Виділено напрями професійної освіти та зроблено спробу дослідження спрямованості змісту виховного процесу в навчальних закладах такого типу на території Волинського воєводства.

Ключові слова: професійно-технічна освіта, Друга Річ Посполита, Волинське воєводство.

Євроінтеграційний курс України ставить нові завдання щодо побудови демократичної економічно розвиненої держави та її виходу на ринок ЄС. Це неможливо здійснити без введення нових стандартів підготовки та перепідготовки кадрів у різних галузях народного господарства, а також широкої низки інших кроків щодо реформування усієї системи національної професійно-технічної освіти. Для здійснення цього завдання важливим є вивчення досвіду інших країн світу, особливий інтерес серед яких становить сусід України – Польща.

Актуальність дослідження зумовлена також недостатнім розкриттям даної проблематики у вітчизняній історіографії. Різним аспектам освітнього процесу на теренах Волинського воєводства присвячені окремі роботи Л.Алексєєвця, А.Венгер, О.Цимбалюк, В.Гулай, В.Панасюк. Одним з найвідоміших сучасних дослідників історії міжвоєнного періоду є Ю. Крамар, який ґрунтовно дослідив проблеми початкової та шкільної освіти у регіоні.

Становлення та розвиток професійного шкільництва на території Волинського воєводства у період Другої Речі Посполитої, його структуру та особливості дослідила В. Добровичська у науковій статті "Професійне шкільництво Західної Волині (1921–1939)" [14, с.123–129]. Намагаючись розкрити досить складну та малодосліджену тему, авторка приділила головну увагу державній політиці Польської держави в галузі освіти. На наш погляд, хоча у даній роботі зроблені цілком обґрунтовані висновки, наведено недостатньо конкретних прикладів роботи професійних навчальних закладів у регіоні, що вказує на недостатнє використання статистичної інформації. Загалом можна констатувати існування наукової прогалини у дослідженнях професійно-технічної освіти на теренах Волинського воєводства. Її заповнення є завданням даного наукового дослідження.

Після закінчення Першої світової війни перед Польською державою надзвичайно гостро постало питання відбудови економіки. У 1919 р. виробництво промислової продукції склало лише 30% від рівня 1913 р., а в деяких галузях спад виробництва був катастрофічним (зокрема це стосується металургії, в якій цей показник ледве досягнув 10–12%) [2, с. 408]. З території держави було евакуйовано багато людських ресурсів, розграбовано або вивезено устаткування, майно. Тому стратегічним завданням уряду у сфері економіки стало відродження інфраструктури, промислових потужностей, сільського господарства та налагодження побуту пересічних громадян. Виконання цього завдання поставило на порядок дня завдання кадрового забезпечення, що актуалізувало розвиток у Другій Речі Посполитій системи технічної та професійної освіти.

Акумуляція зусиль щодо її пропаганди обумовлювалася необхідністю сформулювати в суспільстві не лише абстрактне розуміння проблеми, а й отримати відгук молодого покоління, який би відповідав стратегічним потребам розвитку Польської держави. Відповідно Міністерство релігійних віросповідань та народної освіти розгорнуло широку інформаційну кампанію, спрямовану на переконання суспільства, переважно середнього класу, в престижності технічних професій та доцільності вступу молоді до навчальних закладів професійного спрямування. Основна мотивація ґрунтувалася на тому, що професії, пов'язані зі сферою сільського господарства, торгівлею та промисловістю користуються надзвичайним попитом [13, с. 117], тому здобуття цих знань у системі професійної та технічної освіти відкриває перед молоддю широкі перспективи.

Першим завданням, що постало на шляху розвитку системи професійно-технічної освіти у Польській державі у повоєнний час, стало якісне планування системи фахового шкільництва, адже створення навчальних осередків вимагало врахування специфіки та потреб регіонів Речі Посполитої, забезпечення їх фахівцями різних профілів. Це обумовлювало головну спеціалізацію закладів професійно-технічного навчання, які розділялися на ремісничо-промислові, адміністративно-торговельні, сільськогосподарські, комунікаційні та з ведення домашнього господарства.

Водночас у 1920-х рр. державному регулюванню професійно-технічного шкільництва були присвячені лише кілька окремих законодавчих актів, серед яких варто виділити "Закон про народні сільськогосподарські школи" від 9 липня 1920 р. [9], "Закон про додаток до промислового податку" від 1923 р., що надав ширші фінансові можливості для створення професійних шкіл [10], та "Закон про охорону праці жінок і малолітніх" від 1924 р. [11], який регулював можливості вступу молоді до підготовчих шкіл професійного спрямування. Також варто вказати на закон "Про устрій шкільництва", прийнятий у 1919 р., ст.27 якого проголошувала встановлення на території Другої Речі Посполитої фахових шкіл засадничого типу, які повинні були надавати спеціалізовану теоретичну і практичну підготовку [6, с. 42]. У цілому ж, розвиток технічних шкіл до реформи 1932 р. характеризувався великою хаотичністю і спирався в основному на приватну та громадську ініціативу.

За формою власності професійні школи, що діяли у Другій Речі Посполитій, зокрема на теренах Волинського воєводства, можна розділити на державні, приватні та органів самоврядування. За структурою навчального процесу ці заклади були розподілені на три рівні: пер-

ший – фахові школи нижчого рівня, другий – гімназії та ліцеї, третій – спеціальні курси [4, с. 140].

Вирішальна роль у навчанні предметів технічної освіти відводилась викладачам. На позитивну оцінку заслуговують вимоги, що до них висувались. Так, окрім наявності диплома про вищу технічну освіту, претенденти на посади викладачів повинні були мати педагогічні здібності та практичний досвід. Натомість навчальні програми для технічних закладів освіти усіх рівнів були складені за принципом поєднання теоретичних занять з виробничою практикою та широким використанням наочних засобів. Усі підручники та навчальні посібники відповідним чином мали бути ілюстровані.

У професійних школах, окрім технічного навчання, велика увага приділялась загальноосвітнім дисциплінам, які були розподілені на дві групи. До першої групи відносили предмети, тісно пов'язані з фаховою підготовкою, а саме: математика, фізика, хімія, креслення. Друга група предметів сприяла розумовому, моральному та фізичному розвитку учнів. Вона складалася з таких дисциплін, як релігія, польська мова, історія, наука про громадянство, наука про Польщу, загальна і фахова гігієна, гімнастика, підготовка до військової служби. При більшості технічних шкіл діяли також підготовчі класи для кандидатів з меншим рівнем підготовки [4, с. 146]. Водночас викладання у професійних та технічних закладах здійснювалось лише польською мовою.

Як у багатьох європейських країнах, у Польській державі існували професійні школи як для чоловіків, так і для жінок, у яких здобувалися традиційні для цих груп населення професії. Серед жіночих професійних шкіл, що існували на теренах Другої Речі Посполитої у 1920-х рр., дослідники виділяють: 3-річні жіночі промислово-торгівельні школи для випускників 7-го класу початкової школи або 4-го класу середньої загальноосвітньої школи; 3-річні жіночі промислові школи для дівчат зі свідоцтвом про закінчення 5-го класу початкової школи; господарчі школи (школи домашнього господарства) і семінарії для вчителів професійних і господарчих шкіл [3, с. 99].

Важливу групою підготовки фахових спеціалістів на теренах Волинського воєводства було торговельне шкільництво, яке, як зазначає В. Ямрожек, було розподілене на 2 групи: купецьке та адміністративно-торгівельне [3, с. 100]. Спеціалізація першого типу готувала молодь до ведення торгівлі, комерційної справи, роботи в коопераціях. Такі школи були чоловічі, жіночі та змішані. Навчання в купецьких гімназіях тривало 3-4 роки. Зокрема, трирічні гімназії надавали загальну купецьку освіту переважно для працівників роздрібної торгівлі, четвертий рік навчання передбачав більш вузьку спеціалізацію.

За даними Ю. Крамара, протягом міжвоєнного періоду на Західній Волині професійну підготовку забезпечували державні навчальні заклади: жіноча кравецька гімназія в Луцьку (24 вчителі), будівельно-реміснична школа у Кременці (12 учителів), механічна гімназія (28 учителів) і школа землемірів та дорожніх техніків у Ковелі тощо [15, с. 75].

Серед приватних навчальних осередків найбільшою популярністю серед молоді користувалися купецька гімназія в Дубно, ремісничо-промислова школа в Острозі, столярські школи Сарн та Костополя, а також кравецька школа в Сарнах [15, с. 75].

Крім "довгострокового" навчання, для отримання професійних знань у волинських містах відкривалися короткотермінові курси, які забезпечували слухачів необхідними теоретичними знаннями з фахової справи. У 1920-х рр. такі курси діяли у Луцьку (кравецькі, швацькі, ведення домашнього господарства, мулярські); Володимирі, Острозі, Вишнівці (столярські, ковальські); Здолбунові (ковальські, слюсарські). За декілька місяців учні здобували ремісничу спеціальність і могли після

закінчення цих курсів одразу працювати за фахом. З основами банківської справи, діловодства, торгівлі знайомилися у фахових школах найбільших міст Рівного, Луцька та Ковеля [15, с. 75].

Представники освітнього керівництва усвідомлювали, що одним із шляхів відновлення польської державності було прийняття програми індустріального розвитку країни, ключовим питанням якої стало забезпечення висококваліфікованими технічними кадрами. Складність цього завдання можна уявити, якщо взяти до уваги результати перепису населення Другої Речі Посполитої у 1921 р. Згідно з ним, серед населення віком від десяти років 33,1% були взагалі неписьменними [7, с. 18]. Така ситуація обумовила появу розуміння у провідних колах необхідності якісного підвищення рівня загальної освіти, у тому числі, і як запоруки налагодження системи професійної освіти.

Варто вказати на ще одну причину, що спонукала польський уряд до розвитку якісної професійної та технічної освіти. На наш погляд, важливим фактором стало прагнення подолати диспропорції соціально-економічного розвитку, що виникли внаслідок перебування у попередній період кількох регіонів Другої Речі Посполитої у складі Німецької, Російської та Австро-Угорської імперій. Цьому мала сприяти уніфікація стандартів отримання фахової освіти.

На початку 1930-х рр. таку освітню політику було продовжено, що вказує на спадкоємність підходу урядів Речі Посполитої до розв'язання даної проблеми. У цей період спостерігається тенденція до створення цілісної системи шкільної професійної освіти. Реформа середньої освіти, що відбулась у 1932 р., докорінно реорганізувала фахове шкільництво. Водночас вона інтегрувала професійну освіту до системи середньої освіти, що сприяло підвищенню її авторитету та збільшення кількості абітурієнтів у відповідних навчальних закладах.

На велику увагу, приділену в Законі 1932 р. професійній освіті, вказує кількість статей, що її регламентують (статті 24-35). Як свідчить аналіз цього документу, уряд поставив мету "підготувати кваліфікованих професійних працівників для господарського життя через теоретичне і практичне професійне навчання з врахуванням політичної сфери освіти та через суспільно-громадянське виховання" [12].

Структура системи професійної освіти була достатньо розгалуженою і складалася з курсів та професійних шкіл, які, в свою чергу, розподілялись на "школи, що доучують", школи фундаментального типу та школи професійного пристосовування [11]. "Школи, що доучують" передусім були призначені для молоді, яка вже працювала, але мусила отримати середню освіту через її обов'язковість. Навчальна програма таких шкіл була розрахована на три роки і передбачала поглиблення професійної, практичної і теоретичної освіти для учнів цієї категорії. Їх випускники отримували знання, що давали середні навчальні заклади, а також фахову спеціалізацію.

Згідно до закону 1932 р. професійні школи фундаментального типу розділялись на три ступені: нижчий, гімназійний і ліцейний. Школи нижчого ступеня мали навчальну програму, яка була розрахована на 2-3 роки і спиралася на програму першої ланки загальної школи. До них могли вступати діти, що досягли 13-річного віку і закінчили найнижчий ступінь загальної школи. Двох- та чотирирічні школи гімназійного типу працювали згідно до програм другого або третього ступеня загальної школи. Нижню вікову межу кандидатів на вступ до цих шкіл повинен був визначати міністр, однак вона не могла бути нижчою ніж 13 років [12]. Двох- та трирічні школи ліцейного типу, які закінчували у віці 16 років, здійснювали навчання на основі програми загальноосвітньої гімназії. Випуски цих шкіл отримували право вступу до

вищих навчальних закладів. Річні школи професійного вдосконалення були призначені для випускників шкіл усіх ступенів і де-факто виступали аналогом сучасних курсів підвищення кваліфікації.

Кількаступенева шкільна професійна освіта взаємодіяла, перш за все, зі школами 1-го і 2-го ступеня. Через те, що професійні школи ліцейного типу використовували передусім програми загальноосвітніх гімназій, вступ до них був недоступний для випускників загальної школи 3-го ступеня і нижчих професійних шкіл. На практиці випускники вищезазначених закладів не могли скласти іспит за програмою цих шкіл, тому що програма загальноосвітньої гімназії була ширша від програми професійної гімназії і для того, щоб її опанувати, потрібна була додаткова підготовка.

Підкреслимо, що надання за вказаним вище законом 1932 р. професійним школам назви гімназії чи ліцею мало величезне значення для підняття авторитету цих навчальних закладів, адже до реформи існуючі середні професійні школи були гіршого ґатунку та не користувались довірою суспільства. Опора цих шкіл ліцейного типу на програми загальноосвітніх гімназій, продовження терміну навчання до 12-13 років, підвищення віку вступників до гімназій і професійних ліцеїв – це все забезпечувало вищезгаданим школам більш високий освітній рівень.

Незважаючи на те, що закон 1932 р. визначав привілеї, надані середнім загальноосвітнім школам, нами встановлено часткове вирівнювання з ними в правах професійних шкіл гімназійного і ліцейного типу, випускники яких отримували право вступу до вищих навчальних закладів, що відповідали напрямам їхньої спеціалізації.

Загалом реформа 1932 р. значно покращила стан професійної освіти Другої Речі Посполитої порівняно із початком та серединою 1920-х рр. Передусім це сталося через унормування функціонування середніх навчальних закладів із професійною підготовкою, інтеграцію у загальнопольську систему початкового та середнього шкільництва та підвищення їх освітнього рівня за рахунок імплементації програм загальноосвітніх ліцеїв та гімназій із збереженням певного професійного спрямування.

Підготовка вчителів спеціалізованих предметів у професійних школах відрізнялася і залежала від типу і ступеня школи. Професійні школи ліцейного типу отримали право на підготовку вчителів для "шкіл, що доучували" та шкіл нижчого ступеня, а вищі навчальні заклади – право на підготовку вчителів для шкіл гімназійного та ліцейного типу [3, с. 104]. Підготовку інструкторів з певного фаху було передано школам гімназійного ступеню. Підготовка вчителів, які викладали "практичну науку" у професійних школах всіх типів і ступенів, повинна була відбуватися в установах, визначених наказом Міністра релігійних визнань і публічної освіти. Здобуття педагогічної освіти відбувалось на спеціальних педагогічних курсах. Таким чином, викладачі цих закладів отримували комплексну освіту, яка дозволяла їм фахово та на високому рівні викладати свої предмети.

Зазначимо, що ці заходи значно підвищили фаховий рівень вищезазначених вчителів порівняно із ситуацією початку 1920-х рр. Крім того, було унормовано та законодавчо затверджено необхідні рівні підготовки педагогів для професійних шкіл різного типу.

Можна зробити висновок, що після запровадження законодавчих змін система професійної освіти Другої Речі Посполитої отримала нову структуру, за якою фахові заклади поділялися на чотири ступені. Професійні школи нижчого рівня мали дво- або трирічний термін навчання, яке було орієнтовано виключно на виробничу діяльність. Набір учнів у них здійснювався на базі загальноосвітньої початкової школи першого ступеню. Наступною ланкою фахового шкільництва вважалися професійні гімназії, які за своїм рівнем та статусом від-

повідали загальноосвітнім гімназіям. Термін навчання у цих закладах становив два-три або чотири роки. За цей період здійснювалася базова теоретична та практична підготовка. У професійних ліцеях готували молодь до вступу у вищі технічні навчальні заклади.

У загальному вигляді система професійної освіти мала наступну структуру:

1) професійні школи нижчого рівня (дво- або трирічний термін навчання, орієнтовані виключно на виробничу діяльність);

2) професійні гімназії (дво-, три- або чотирирічний термін навчання, базова теоретична та практична підготовка);

3) професійні ліцеї (дво- або трирічний термін навчання, підготовка до вступу до вищих технічних навчальних закладів);

4) вищі технічні навчальні заклади (фундаментальна теоретична та практична підготовка, повна вища технічна освіта).

Станом на 1928-1929 рр. на Західній Волині функціонувало 27 фахових шкіл, в яких навчалось 1777 учнів [5, с. 175]. У 1933 р. на Волині діяло лише 2 державні фахові школи нижчого рівня і 14 приватних шкіл нижчого рівня [5, с. 178]. Із середніх фахових шкіл 1 була державною, 5 – приватними.

Після реформи освіти 1932 р. на Волині спостерігалася тенденція до зростання чисельності фахових шкіл. Так у 1936–1937 рр. у воеводстві діяло вже 35 професійних навчальних осередків: 26 шкіл та 9 курсів [15, с. 176].

На основі вищезгаданих статистичних даних робимо висновок про успішність реформ 1932 р. у галузі професійної освіти та про поступове досягнення мети уряду Польської держави щодо забезпечення промисловості та сільського господарства країни необхідними кадрами.

Наголосимо, що зміни у реформуванні фахового шкільництва зачепили середні школи, що мали сільськогосподарську спеціалізацію. Аграрно-промисловий комплекс залишався одним з найважливіших напрямків економіки Волинського регіону, тому тут гостро відчувалася потреба у забезпеченні цієї галузі кваліфікованими працівниками. Відповідно керівництво Волинського воеводства приділило значну увагу поширенню позашкільної освіти серед селян та відкриттю сільськогосподарських шкіл. Здебільшого це відбувалось на різноманітних курсах, конкурсах, де учасники демонстрували теоретичні та практичні знання з ведення сільського господарства і ділилися ними з присутніми.

Маємо констатувати, що починаючи з середини 1930-х рр., польський уряд заборонив відкривати на території Західної України не лише державні, а й приватні фахові школи з українською мовою навчання, що давало чергову можливість польському уряду обмежити кількість кваліфікованих українських спеціалістів [8, с. 145]. Це фактично ставило у нерівне положення представників етнічних меншин та польське населення регіону.

Список використаних джерел

1. Dziennik ustaw RP. – 1919. – № 14. – Poz. 146 i 147. – S. 192.
2. Drozdowski M.M. Gospodarka Drugiej Rzeczypospolitej / M. M. Drozdowski // Polska odrodzona. 1918 – 1939. Państwo. Społeczeństwo. Kultura / red. J. Tomicki. – Warszawa: Wiedza Powszechna, 1982. – S. 408-462.
3. Jamrożek W. Oświata i myśl pedagogiczna w Polsce okresu międzywojennego / W. Jamrożek // Historia wychowania: skrypt dla studentów studiów dziennych i zaocznych / red. J. Hellwig. – Poznań: Eruditus 1994. – S. 91-105.
4. Mauersberg S. Projekty reform szkolnych / S. Mauersberg // Historia wychowania: wiek XX / red. J. Miąso. – Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1981. – T. I. – S. 139-156.
5. Mędrzecki W. Województwo Wołyńskie. 1921 – 1939. Elementy przemian cywilizacyjnych, społecznych i politycznych / W. Mędrzecki. – Wrocław: Ossolineum, 1988. – 203 s.
6. Pęcherski M. Organizacja oświaty w Polsce w latach 1917 – 1977 / M. Pęcherski, M. Świątek. – Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1978. – 142 s.

7. Pierwszy powszechny spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 1921 roku. Mieszkania. Ludność. Stosunki zawodowe. Województwo Wołyńskie. – Warszawa : Nakładem Głównego urzędu statystycznego, 1926. – T. XXIII. – S. 18.

8. Syrnys M. Ukraińcy w Polsce 1918 – 1939. Oświata i szkolnictwo / M. Syrnys. – Wrocław : Krynica desing studio, 1996. – 186 s.

9. Ustawa z dnia 9 lipca 1920 r. o ludowych szkołach rolniczych. // Dziennik Ustaw RP. – 1920. – № 63.

10. Ustawa z dnia 9 lipca 1924 r. o rozciągnięciu mocy obowiązującej: a) ustawy z dnia 14 maja 1923 r. w przedmiocie państwowego podatku przemysłowego i b) ustawy z dnia 16 lipca 1920 r. o opłacie stempowej od sprzedaży przedmiotów zbytku na górnośląską część województwa śląskiego. – Режим доступу: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19240690670>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 06.03.2017.

11. Ustawa z dnia 2 lipca 1924 r. w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet. – Режим доступу: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19240650636>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 06.03.2017.

12. Ustawa z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa. – Режим доступу: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19320380389>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 06.03.2017.

13. Алексієв Л. Освітній чинник у контексті польського національно-державного відродження 1918 – 1926 / Л. М. Алексієв // Україна – Європа – Світ. – 2011. – Вип. 8. – С. 115-119.

14. Добровичська В. Професійне шкільництво Західної Волині (1921 – 1939) / В. Добровичська // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. – 2008. – Вип. 14. – С. 123-129.

15. Крамар Ю.В. Шкільна освіта на Волині у міжвоєнний період (1919 – 1939 рр.) / Ю. Крамар // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Серія: історичні науки. – 2010. – Вип. 1. – С. 72-77.

References

1. Dziennik ustaw RP, 1919, 14, Poz. 146 i 147, 192.
2. DROZDOWSKI, M. M. (1982) Gospodarka Drugiej Rzeczypospolitej. In: J. Tomicki (ed.) *Polska odrodzona. 1918 – 1939. Państwo. Społeczeństwo. Kultura*. Warszawa: Wiedza Powszechna, pp. 408-462.
3. JAMROŻEK, W. (1994) Oświata i myśl pedagogiczna w Polsce okresu międzywojennego. In: J. Hellwig (ed.) *Historia wychowania: skrypt dla studentów studiów dziennych i zaocznych*. Poznań: Eruditus, pp 91-105.

O. Volontyr, Ph.D. student

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

4. MAUERSBERG, S. (1981) Projekty reform szkolnych, In: J. Miąso (ed.) *Historia wychowania: wiek XX*. Vol. I. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, pp. 139-156.

5. MĘDRZECKI, W. (1988) *Województwo Wołyńskie. 1921 – 1939. Elementy przemian cywilizacyjnych, społecznych i politycznych*. Wrocław: Ossolineum.

6. PECHERSKI, M., ŚWIĄTEK, M. (1978) *Organizacja oświaty w Polsce w latach 1917 – 1977*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

7. ANON (1926) *Pierwszy powszechny spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 1921 roku. Mieszkania. Ludność. Stosunki zawodowe. Województwo Wołyńskie*. Vol. XXIII. Warszawa: Nakładem Głównego urzędu statystycznego, p. 18.

8. SYRNYK, M. (1996) *Ukraińcy w Polsce 1918 – 1939. Oświata i szkolnictwo*. Wrocław: Krynica desing studio.

9. Ustawa z dnia 9 lipca 1920 r. o ludowych szkołach rolniczych (1920). Dziennik Ustaw RP, 63.

10. Ustawa z dnia 9 lipca 1924 r. o rozciągnięciu mocy obowiązującej: a) ustawy z dnia 14 maja 1923 r. w przedmiocie państwowego podatku przemysłowego i b) ustawy z dnia 16 lipca 1920 r. o opłacie stempowej od sprzedaży przedmiotów zbytku na górnośląską część województwa śląskiego. [Online]. Available from: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19240690670>. [Accessed: 6 March 2017].

11. Ustawa z dnia 2 lipca 1924 r. w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet [Online]. Available from: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19240650636>. [Accessed: 6 March 2017].

12. Ustawa z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa. [Online]. Available from: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19320380389>. [Accessed: 6 March 2017].

13. ALEKSIJEVETS, L. (2011) Osvitni chynnyk u konteksti polskoho natsionalno-derzhavnoho vidrozhennia 1918 – 1926. *Ukraina – Yevropa – Svit*. 8, 115-119.

14. DOBROCHYNSKA, V. (2008) Profesiine skilnytstvo Zakhidnoi Volyni (1921 – 1939). *Aktualni problemy vitchyzniano ta vsesvitnoi istorii*. 14, pp.123-129.

15. KRAMAE, Yu. V. (2010) Shkilna osvita na Volyni u mizhvoiennyi period (1919 – 1939 pp.). *Naukovyi visnyk Volynskoho derzhavnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*. Seria: Istorychni nauky. 1, pp. 72-77.

Надійшла до редколегії 21.03.17

VOCATIONAL EDUCATION IN VOLYN PROVINCE DURING THE SECOND POLISH REPUBLIC

The article studies the main trends in the development of vocational education in the Second Polish republic. The reasons that prompted the Polish government not to ignore this sphere and simultaneously start its reforming are considered. The peculiarities of the regulatory framework and regulatory acts on professional and technical education in the 1920s and 1930s were revealed. The structure, peculiarities of the functioning of specialized educational institutions, as well as the educational process, the main motives of teaching and the training of the teaching staff, are analyzed, respectively. The main content of the policy of the Polish government in Volyn of the interwar period regarding the vocational training is highlighted. The role of the educational reform of 1932 in the creation of an integrated system of vocational and technical education in the then Polish country was revealed. The place of the professional school in the educational system of the Second Polish republic has been clarified. The regional peculiarities and significance of professional education of cultural and educational development of local population are revealed. Areas of vocational education are highlighted and an attempt is made to study the direction of the content of the educational process in educational institutions of this type in the territory of the Volyn province.

Keywords: vocational education, the Second Polish republic, Volyn province.

УДК 930(477): 336.74:33.021.8 "1922/1924"

<https://doi.org/10.17721/1728-2640.2017.133.2.03>

А. Демешук, студент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

РЕСПУБЛІКА СЕРБСЬКА КРАЙНА: ВІД СТАНОВЛЕННЯ ДО ПАДІННЯ

У статті аналізується історичний досвід самопроголошеної Республіки Сербська Крайна, що існувала на території Хорватії в 1991 – 1995рр. Розгляд проводиться в контексті сербсько-хорватського військового протистояння під час Югославської кризи 1990-х рр. Аналізуються передумови та хід сербської сецесії зі складу Республіки Хорватія. Розглядаються наступні аспекти історії Республіки Сербська Крайна: державно-політичний розвиток, внутрішньо-політична боротьба та зовнішні відносини, соціально-економічна сфера, культурно-освітня політика та військове будівництво. Коротко характеризується перебіг військового розгрому цієї самопроголошеної республіки Хорватією, причини сербської поразки та її безпосередні наслідки. На основі проаналізованого матеріалу окреслюються відповідні висновки про досвід державного будівництва хорватських сербів, а також про їх основні проблеми й протиріччя. До написання статті було залучено зокрема сербську та хорватську наукову літературу.

Ключові слова: Сербія, Хорватія, сепаратизм, Крайна, Югославія, Кнін.

Однією з найбільших криз останнього десятиліття ХХ ст., котра призвела до наймасштабніших конфліктів на території Європи після Другої світової війни, став розпад Соціалістичної Федеративної Республіки Югославія (СФРЮ). В ході дезінтеграції цієї держави на Балканах з'явилися незалежні Словенія, Хорватія, Ма-

кедонія, Боснія і Герцеговина та Союзна республіка Югославія (в складі Сербії та Чорногорії.). Особливої гостроти конфліктам на землях екс-Югославії надала етноконфесійна строкатість та змішаність населення, яка не співпадала із адміністративними кордонами складових республік СФРЮ.